

El caixubi, llengua regional eslava de Polònia¹

JADWIGA ZIENIUKOWA

Acadèmia Polonesa de Ciències
Institut d'Estudis Eslaus (Varsòvia)

1. Idees generals

Aquest article analitza el problema de les anomenades «llengües minoritzades», és a dir, el problema de les minories ètniques/nacionals i lingüístiques d'Europa, que constitueix un dels assumptes presents en els debats actuals entre lingüistes, polítics, sociòlegs i altres humanistes. Aquest problema va sorgir tant en les institucions i documents jurídics de la Unió Europea com en l'Oficina Europea de les Llengües Minoritzades (EBLUL, en les seues sigles en anglès), situada a Brussel·les, i en la Carta Europea de les Llengües Regionals o Minoritàries aprovada pel Consell d'Europa el 1992.

El present article centra la seua atenció en una de les «llengües regionals» (també anomenades «regiolectes») d'Europa central: el caixubi. Encara no disposem d'una definició exacta de l'expressió «llengües regionals». L'intent de definir aquest tipus de llengües incloses en la Carta pot ser aquest: llengües parlades per grups ètnics autòctons, molt sovint relacionades amb la llengua majoritària del territori/estat, que no tenen l'estatus de llengües oficials, que s'empren amb diferents variants dialectals i l'estatus lingüístic de les quals pot resultar polèmic.

2. Els caixubis i la seua llengua nativa (etnolecte)

Els sociòlegs defineixen la comunitat autòctona, que en català rep del nom de caixubis (en polonès, *Kaszubi* i en caixubi, *Kaszëbi*), com a «grup ètnic», «grup ètnic regional», «grup regional» o «grup etnocultural» i «grup ètnicocultural». Els membres d'aquesta comunitat catòlica són bilingües, ja que parlen tant polonès estàndard com el seu etnolecte, és a dir, caixubi (en polonès, *kaszubszczyzna* i en caixubi, *kaszëbizna* o *kaszëbskô mòwa*), reconegut recentment com a llengua regional. Els caixubis van establir-se a una regió limitada del nord de Polònia coneguda en polonès com *Kaszubi*, i *Kaszëbë* en caixubi, i que forma part de la *Pomorze Gdańskie* (la regió de la Pomerània). Es desconeix el nombre exacte de caixubis, però s'estima que en l'actualitat hi ha entre 390.000 i 560.000, i el nombre de parlants de caixubi (sense tenir en compte amb quina freqüència el parlen) oscil·la entre els 150.000 i els 290.000.

El caixubi es parla tant a Polònia com en aquelles zones de fora del país en què es parla el polonès (que té una àrea d'aproximadament 6.000 quilòmetres quadrats). En el

¹ Traducció de l'anglès de Noemí Marín Cucala (Universitat Jaume I).

passat, el territori on es parlava caixubi s'estenia cap a l'oest, i incloïa també el dialecte dels eslovens protestants (considerat com un subdialecte del caixubi) que es van establir a les rodalies dels llacs Gardno i Lebsko. El dialecte eslovè va desaparèixer després de la Segona Guerra Mundial.

Els límits de la petita zona on es parlaven els dialectes caixubis a mitjans del segle xx, com ara la zona on els dialectes locals s'han transmès de generació en generació, i també la gran varietat dialectal de la zona, es troben delimitats en l'*Atlas językowy kaszubszczyzny i dialektów sąsiednich* (Atlas lingüístic del caixubi i dels dialectes veïns, també conegut com AJK), un treball col·lectiu publicat entre 1964 i 1978 per l'Instytut Slawistyki Polskiej Akademii Nauk w Warszawie (Institut d'Estudis Eslaus, Acadèmia Polonesa de Ciències, Varsòvia) i editat per Z. Stieber i H. Popowska-Taborska.

El context geogràfic de *Kaszëbë* ha determinat les condicions històriques, polítiques i socials de l'existència de la seua població (majoritàriament rural i amb l'agricultura i la pesca com a principals activitats). Els caixubis no han aconseguit mai una autonomia política. La situació sociolingüística també ha depès del context geogràfic, que condiciona els contactes lingüístics del caixubi: amb el polonès (en les variants estàndard i dialectal) durant molts segles fins a l'actualitat, amb els antics dialectes eslaus de l'oest de la Pomerània fins al segle xviii, i també amb l'alemany (estàndard i els dialectes del baix alemany) en el passat i fins a la Segona Guerra Mundial. El caixubi exercia de frontera lingüística nord-eslava i alemanya.

Kaszëbë comparteix la seua història amb Polònia des dels primers anys del Regne de Polònia (que va durar des de l'edat mitjana fins al segle xviii) fins a l'actualitat. Quan Polònia² estava dividida (1772-1918) pertanyia, juntament amb altres regions occidentals de Polònia, a l'estat alemany de Prússia. Fou en aquell moment quan l'etnolecte caixubi, perseguit per les autoritats polítiques, però defensat per les similituds amb el polonès estàndard, lluitava contra la germanització. Després de la Primera Guerra Mundial, *Kaszëbë* formava part de la República Independent de Polònia (llevat d'algunes zones occidentals d'Alemanya). Durant la Segona Guerra Mundial (1939-1945) aquesta regió, juntament amb tot Polònia, es trobava sota l'ocupació nazi. En acabar la Guerra, va tornar a formar part de Polònia. Els canvis polítics de la postguerra a Europa van provocar una transformació de les fronteres de Polònia (tant orientals com occidentals) cap a l'oest, i, per aquest motiu, els caixubis van perdre els contactes territorials i lingüístics amb els alemanys.

La consciència etniconacional dels caixubis ha constituït un objecte d'estudi per a investigadors, i també per als caixubis mateixos. Segons les investigacions dutes a terme en forma de treballs de camp al voltant del segle xx, la identitat caixúbia, com diu Bruno Synak (1998: 255), un sociòleg de Gdańsk i una personalitat destacada del moviment caixubi, «és una identitat etnicoregional que s'insereix en l'ampli context de la identitat nacional polonesa». Això no obstant, cal dir que alguns caixubis van declarar recentment la seua «nacionalitat caixúbia». Sembla que aquest fenomen sociològic és fortuït. Podria ser, d'alguna manera, una reacció a una incorrecció política de les autoritats

² Entre 1772 i 1795 Polònia estava repartida en tres estats: Prússia, Àustria i Rússia.

estatals comesa durant la preparació d'un qüestionari per al cens de Polònia de 2002. Les autoritats van rebutjar el fet d'incloure en el qüestionari, a banda de la pregunta ja inclosa sobre la identitat nacional³ dels subjectes, una pregunta sobre la identitat ètnica dels participants.

El principal factor d'autoidentificació dels caixubis és —juntament amb la religió catòlica— la seua llengua, que constitueix l'element més important de la cultura ètnica i un valor tradicional bàsic. Sembla evident que no podem parlar del desenvolupament, l'estatus i l'ús del caixubi sense tenir en compte la seua relació amb el polonès. Ambdós estan relacionats sociolingüísticament i intralingüísticament, ja que comparteixen aspectes relatius a l'estructura i les característiques. En aquest article es tracten aquest tipus d'assumptes: les propietats més característiques de l'etnolecte dels caixubis, tant sociolingüístiques com lingüístiques, intents de crear un estàndard literari caixubi, l'estatus de la llengua i la funció comunicativa del caixubi, amb especial atenció al fenomen aparegut en les darreres dècades del segle xx i present en l'actualitat, i també, la política lingüística.

3. Característiques sociolingüístiques

Les característiques estructurals externes més destacades del caixubi es poden descriure (des del punt de vista del passat i del present) de la següent manera:

– Situat a la perifèria nord-oest de les llengües eslaves on fins a finals de la Segona Guerra Mundial les llengües eslaves i l'alemany eren confrontants.

– Situat a la perifèria de la zona lingüística polonesa. Entre el caixubi i el polonès no hi ha únicament una proximitat de dues llengües relacionades, sinó també una mescla de dos *continuums* lingüístics (caixubi i polonès), juntament amb un *continuum* geogràfic i històric.

– Bilingüisme caixubi-polonès, amb un polonès estàndard que funciona com a llengua dominant en la comunicació oficial (abans multilingüisme: caixubi-polonès-alemany).

– Contactes de llarga durada amb el polonès, que els caixubis empraven des del segle xvi com a llengua literària i de comunicació lingüística intel·lectual (en l'església —proper al llatí— i en l'educació), mentre que l'etnolecte natiu l'usaven amb la família i en la comunicació oral local. Aquest contacte persistent es podia considerar com una *coexistència* de dues llengües molt relacionades. Tanmateix, els parlants de polonès nadius gairebé no entenen el caixubi, especialment el subdialecte del nord.

– Gran diferenciació del caixubi respecte dels dialectes locals, quant a l'estructura de la llengua (sobretot la fonètica i el vocabulari). Cal diferenciar tres grups de dialectes: el del nord (caracteritzat per una alta freqüència d'arcaïsmes), el central i el del sud. No obstant això, l'*Atlas...* (15, 1978: 363-364) ha establert, segons una anàlisi detallada, sis grups principals. La fragmentació del caixubi causa problemes de comunicació entre els caixubis mateixos —parlants de la zona dialectal del sud tenen dificultats a l'hora d'entendre els de la del nord. Malgrat aquest fet, els caixubis consideren que comparteixen una mateixa identitat lingüística i ètnica.

³ Per a més informació, consulteu la discussió en la publicació periòdica *Pomerania* 2002, 2003, 2004.

4. Trets estructurals distintius del caixubi

A continuació, es presenten els principals trets estructurals (fonètics, suprasegmentals i morfològics) del caixubi en comparació amb el polonès:⁴

– La vocal *shwa* (ě), una particularitat del caixubi, és una evolució (en algunes posicions fonètiques) de les antigues vocals curtes *i*, *y*, *u*. Per exemple, *sěvi*, en polonès *siwy* (gris); *rěbě*, en polonès *ryby* (peixos); *stědnia* o *stědniô*, en polonès *studnia* (bé).

– Canvi de les consonants palatals *ś*, *ź*, *ć*, *dź* a les dentals *s*, *z*, *c*, *dz* (fenomen anomenat *caixubització*). Per exemple, *sostra*, en polonès *siostra* (germana); *zěma*, en polonès *zima* (hivern); *cotka*, en polonès *ciotka* (tia); *dzys*, en polonès *dziś* (avui).

– Canvi de les consonants velars palatals *k'*, *g'* a les fricatives palatals *ć*, *dź*. Per exemple, *czij*, en polonès *kij* (palo); *nodzi*, en polonès *nogi* (cames).

– L'accentuació —única dins el territori de Polònia i diversificada: 1. Canvi en els dialectes caixubis del nord (arcaica, similar a l'emprada en les llengües eslaves).⁵ Per exemple, *kazalnica* (trona); *macecha* o *macocha* (madrastra); oxíton arcaic com en *dobri* (bo); 2. Inicial (com en el txec i l'eslovac) en els dialectes centrals i del sud. Per exemple, *stodola* (graner). 3. Paroxitònica (com en polonès estàndard i dialectal) en els dialectes caixubis orientals. Per exemple, *kòběla* (egua).

– Formes particulars d'inflexió dels substantius neutres formats d'acord amb el paradigma adjectival. Per exemple, en la declinació de *kôzanié*, en polonès *kazanie* (sermó): el genitiu singular *kôzaniégò*, en polonès *kazania*; el datiu singular *kôzaniémù*, en polonès *kazaniu*; el locatiu singular *kôzanim*, en polonès *kazaniu*. Un altre exemple és amb l'adjectiu *dobri* (bo): *dobrégò*, *dobré mù*, *dobrim*.

– Restes del nombre dual en el sistema pronominal: *ma* «dos de nosaltres» – *mě* (nosaltres), *wa* (dos de vosaltres) – *wě* (vosaltres) (també s'empra com a forma honorífica – *pluralis maiestatis*). Formes del tipus *ma*, *wa* no estan presents en el polonès estàndard. També trobem aquest mateix fenomen (formes duals arcaiques) en la flexió verbal del caixubi. Per exemple, *wa běla* – *wě bělě* (tu ets).

– Formes femenines singulars escurçades del pretèrit imperfect, com ara *òna la* (ella abocava), *òna pisa* (ella escrivia), *òna zna* (ella sabia) en comparació amb el polonès *ona lala*, *ona pisala*, *ona znała*.

– Formes compostes del pretèrit indefinit, com ara *jô jém běl* (jo he sigut/estat), *wa môta zesekle* (tu has segat), que no existeix en polonès estàndard, en què s'empraria (*ja*) *bylem*, (*ja*) *zesekle*.

– Formes arcaiques del caixubi del nord de la primera persona del singular del present, com per exemple *czětajã* (jo estic llegint/jo llig), *grajã* (jo estic jugant/jugue) a diferència de les formes en polonès *czytam*, *gram*.

– Formes arcaiques del caixubi del nord de la segona persona del singular de l'imperatiu que acaben en *-i* o *-ě*. Per exemple, *robi!* (fes!), *niesě!* (dus!), a diferència de les formes en polonès *rób!* o *nieś!*

També hi ha vocabulari específic del caixubi amb moltes formes arcaiques, com ara *kôlp* (cigne), *klobùk* (barret) i *zôglówk* (coixí). El problema del lèxic s'ha tractat amb detall

⁴ En els mots en caixubi s'empra l'ortografia utilitzada recentment (com a norma) en els textos literaris en caixubi.

⁵ Les lletres en negreta corresponen a les vocals accentuades.

en l'*Atlas*, en monografies, en molts estudis i articles, i també en diversos diccionaris. Entre els diccionaris de l'etnolecte caixubi publicats en les darreres cinc dècades els més importants són: Sychta (1967-1976), Hinze (1965), Lorentz i Hinze (1958-1983), Boryś i Popowska-Taborska (1994-, en premsa) i Gòłąbk [Gołąb(e)k] (2005, Diccionari normatiu del caixubi). Cal prestar especial atenció a *Słownik etymologiczny kaszubszczyzny* ("Diccionari etimològic del caixubi", conegut com SEK, Boryś i Popowska-Taborska 1994-), pensat com a tret diferencial del polonès estàndard (L'apartat següent conté més informació sobre diccionaris).

5. Intents de crear un caixubi literari/estàndard

Els anomenats monuments literaris del caixubi daten del segle XVI. Són textos religiosos que van sorgir durant la Reforma de la Pomerània Occidental. El primer de tots es titula *Duchowne piesnie D. Marcina Luthera...* ("Cançons religioses de Martin Luther"), traduït de l'alemany per Szymon Krofej (Gdańsk, 1586) i *Maly Catechism...* ("Catecisme curt"), escrit i traduït per Michal Pontanus (conegut com M. Mostnik o Michael Brüggemann)(Gdańsk, 1643). Els llibres, i també els manuscrits de la zona eslovena que daten del canvi del segle XVII (*Perykopy smòłdzińskie*, himnes), es reconeixen com monuments literaris del caixubi, tot i que, en realitat, estan escrits en el polonès d'aquella època i simplement «incrustats» al vocabulari i a les formes gramaticals del caixubi. Tanmateix, són molt importants per a la investigació sobre el caixubi i la situació lingüística de la regió de la Pomerània en el passat.

Els intents de crear una llengua literària daten de mitjans del segle XIX. El primer que va escriure en caixubi (concretament en el seu dialecte local natiu del nord-est) va ser Florian Ceynowa (1817-1881), un intel·lectual caixubi: metge, filòleg, folklorista i fundador del regionalisme caixubi. Ceynowa considera que el caixubi és una llengua per si mateixa i creu que el polonès és el «germà més gran» del caixubi. Segons ell, l'única manera de resistir la germanització dels caixubis va ser la creació d'un caixubi estàndard. Ceynowa va crear un abecedari del caixubi, bastant difícil de seguir. Entre els seus treballs sobre el caixubi i en caixubi, es pot trobar una gramàtica, diccionaris curts i una publicació periòdica. No obstant això, Ceynowa no comptava amb cap ajuda i finalment no va aconseguir el seu objectiu.

Els intents de crear un estàndard literari del caixubi es van succeir des de les darreres dècades del segle XIX en avant. El creador de la literatura caixúbia (*belles-lettres*) va ser Hieronim Derdowski (1852-1902), un escriptor talentós i popular. La llengua dels seus escrits, entre els quals destaca un poema narratiu titulat *O panu Czorlińscim co do Pucka po sece jachoł* ("Del senyor Czorlińsci que se'n va anar a Puck a per xarxes de pescar", 1880), es basava en el seu dialecte local natiu del sud (més fàcil d'entendre que el de Ceynowa) i a què Derdowsky va incorporar alguns trets de dialectes que es parlaven més cap al nord.

Una altra figura de renom de l'evolució de la literatura i la llengua caixúbies va ser Aleksander Majkowski (1876-1938), metge, escriptor, publicista, nascut al sud de *Kaszëbë* i membre del moviment etnocultural Joves Caixubis (un grup d'escriptors). Majkowski és l'autor de la novel·la *Žëcé i przigodë Remusa* ("Vida i aventures de Remus"), traduïda a diverses llengües i considerada una de les representacions més destacades de la literatura caixúbia. La

llengua dels seus escrits conté característiques de la zona dialectal del sud i d'altres dialectes. El 1908 Majkowski va crear i editar el diari *Gryf*, on es publicaven textos en polonès i en caixubi. En aquest diari es tractaven assumptes relacionats amb una possible unificació i estandardització del caixubi (especialment de l'ortografia emprada en la producció literària). La literatura caixúbia va evolucionar, entre els anys 1920 i 1930 van aparèixer publicacions en caixubi, però els autors utilitzaven una llengua basada majoritàriament en el dialecte natiu particular. Els intents d'estandarditzar i unificar l'escriptura del caixubi no van tenir èxit ni abans ni tampoc un temps després de la Segona Guerra Mundial.

La situació va canviar en les darreres dècades del segle xx, quan les elits culturals caixúbies es van unir i van formar la *Zrzeszenie Kaszubsko-Pomorskie* (Associació Caixubiopomerània), que va reunir els esforços per a crear una llengua ètnica estàndard. Es tractava d'una acció premeditada que tenia com a objectiu la normalització i la unificació de l'ortografia, l'elaboració i la publicació d'una gramàtica normativa, que ampliaria el vocabulari natiu per a aconseguir la intel·lectualització de la llengua, fomentant i donant suport a la producció d'escrits que representaven diferents estils funcionals. Ara podem observar els resultats positius d'aquesta política lingüística.

El punt de partida d'aquesta acció podria ser la publicació de *Zasady pisowni kaszubskiej* ("Fonaments de l'ortografia caixúbia") d'Edward Breza i Jerzy Treder el 1975 (2a edició millorada el 1984). Actualment, aquesta ortografia (amb algunes modestes modificacions a mitjans dels 90) està en ús. El 1981 Breza va publicar una gramàtica descriptiva, però funcionalment prescriptiva. També hi havia diccionaris bilingües: caixubi-polonès i polonès-caixubi, d'Aleksander Labuda (1981), caixubi-polonès, d'Stefan Ramut (editat per J. Treder el 2003) i polonès-caixubi, del poeta caixubi Jan Trepczyk (editat per J. Treder el 1994).⁶ El diccionari de Trepczyks es va compilar d'acord amb la norma d'emfasitzar i multiplicar les diferències entre el caixubi i el polonès i, per això, hi havia repetició de neologismes i sinònims.

La producció literària, inclosos els textos sagrats i laics, d'autors de diferents generacions va augmentar significativament des de 1990. Aquesta producció literària abasta diferents gèneres literaris. Es van publicar textos religiosos, com ara sermons, dos traduccions de la Bíblia (el Nou Testament) publicades el 1992 i el 1993,⁷ amb una ortografia diferent, traduccions de l'evangeli de Sant Marc,⁸ del saltiri⁹ i d'altres obres religioses.¹⁰ La publicació dels textos sagrats conferia prestigi a l'etnolecte.

⁶ A. Labuda, *Słownik kaszëbsko-polszczi [i] Słownik polsko-kaszubski*, elaborat per E. Breza i J. Treder, Gdańsk 1981; J. Trepczyk, *Słownik polsko-kaszubski*, elaborat per J. Treder, Gdańsk, vol. 1-2, 1994; S. Ramut, *Słownik języka pomorskiego czyli kaszubskiego*, elaborat i estandarditzat per J. Treder, basat en les edicions prèvies de 1893 i 1993, Gdańsk 2003. Per a més informació sobre altres diccionaris de menor importància, vegeu J. Treder (ed.) 2002, 2006.

⁷ *Kaszëbskô Biblijô. Nowi Testament. IV Ewanjelje*. Z łacëznë przełożëł na kaszëbszczi jãzëk [traducció del llatí per:] ks. Franciszek Gruzca, Poznań 1992; *Świëté Pismiona Nowégo Testamëntu*. Na podstawie Biblii Tysiąclecia (wyd. III popr., 1982) skaszëbił [traducció del polonès per:] Eugeniusz Gołąbk, Gdańsk-Pelplin 1993.

⁸ *Ewanieljô wedle Świätégò Marka*. Z grecki przełożył na kaszëbszczi jãzëk [traducció del grec per:] ò. Adam Ryszard Sikora OFM, Gdańsk-Nałęczów-Poznań 2001.

⁹ *Knëga Psalmów*. Na podstawie Biblii Tysiąclecia (wyd. IV, 1989) skaszëbił [traducció del polonès per:] Eugeniusz Gołąbk, Gdańsk 1999.

¹⁰ Per exemple, *Më trzimómë z Bògã. K òsclné mòdlëtwë i spiéwë*. Przełożëłë i przërëchtowëłë [traduït i preparat per:] Eugeniusz Gołąbk, Eugeniusz Pryczkowski, Gdańsk 1998.

Els textos laics representaven un gran nombre de tipus funcionals d'escriptura. Juntament amb les *belles-lettres* (poesia i prosa) també es van publicar alguns manuals del caixubi. A més a més, els intents d'introduir aquesta llengua a les humanitats eren patents. Aquests són alguns exemples: resums en caixubi dins d'alguns llibres en polonès (vegeu per exemple Synak, 1998) i l'obra sobre la producció en els camps de la història, la geografia, la llengua i la literatura dels caixubis de tres investigadors de Gdańsk (Borzyszkowski, Mordawski i Treder, 1999), en què s'inclouen textos paral·lels en caixubi i en polonès. També es va desenvolupar el periodisme, amb l'aparició d'alguns suplementes en caixubi en la premsa local polonesa de la Pomerània, entre els que cal destacar el molt apreciat *Pomerania*, una publicació mensual bilingüe (polonès i caixubi) creada el 1969 per *Zrzeszenie Kaszubsko-Pomorskie* i que des de fa poc inclou més textos en caixubi, inclosos els fascicles educatius com a part d'un curs de caixubi. Des de 1999 hi ha també una publicació periòdica monolingüe en caixubi, abans titulada *Òdroda* ("Renaixement"), però que ara rep el nom de *Kaszëbskô Òdroda*.

Els processos sociolingüístics de finals del segle xx van donar a conèixer dos lingüistes (independents un de l'altre), E. Breza i J. Zieniukowa, que a principis dels anys 90 van afirmar que el caixubi estàndard es trobava *in statu nascendi* (en formació). A hores d'ara es podria afirmar que des d'aquell moment el caixubi va evolucionar, però, això sí, majoritàriament en la seua variant escrita. L'abast de l'ús del caixubi es va ampliar, la llengua literària va aconseguir un cert nivell de polivalència i la intel·lectualització del caixubi estava en marxa. Els resultats de la promoció de la producció literària en caixubi eren bastant notables.

6. L'estatus de la llengua i la política lingüística

El debat sobre l'estatus del caixubi va començar en les primeres dècades del segle XIX i sembla que encara no ha arribat a la seua fi. La relació del caixubi amb el polonès i amb altres llengües eslaves s'ha pres en consideració. El tema principal del debat era si el caixubi era una llengua per si mateix o un dialecte del polonès. La pregunta «És el caixubi una llengua o un dialecte?» s'ha d'analitzar amb detall, ja que sempre es tendeix a associar el «dialecte» amb quelcom amb menys prestigi que la «llengua». I, per aquest motiu, els caixubis se senten discriminats quan es diu que la seua llengua és un dialecte.

Entre els investigadors cal destacar dos actituds contraposades: d'una banda, els que pensen que el caixubi constitueix un dels principals dialectes del polonès, molt diferent del polonès estàndard i d'altres llengües vernacles poloneses; i, d'altra banda, els que creuen que el caixubi és una llengua independent molt relacionada amb el polonès. Els defensors d'aquestes dues actituds basen la seua opinió en diferents criteris. En el primer cas, s'han tingut en compte l'estructura de la llengua, sobretot els trets fonètics, el vocabulari i els vincles amb el polonès (especialment amb el polonès antic). En el segon cas, els criteris s'han basat en les característiques funcionals i sociolingüístiques. El problema de l'estatus del caixubi no només és un assumpte lingüístic sinó també polític.

Quan es defineix l'estatus d'un etnolecte, es té en compte si té o no un estàndard literari, com a norma codificadora i com a mitjà de comunicació útil, i també el nivell de prestigi de la llengua. En l'actualitat, el caixubi està augmentant el seu estatus, s'empra

en la ràdio i la televisió locals, en algunes escoles de la regió¹¹ i en l'església (encara que en aquest darrer àmbit s'han produït diferents reaccions). La llengua literària adquireix la polivalència i augmenta el seu prestigi, però el seu ús està molt limitat a l'escriptura. La introducció de la variant oral, per exemple, a través del sistema de l'anomenada «educació regional» sembla que avança lentament. S'observen alguns problemes en la transmissió intergeneracional de la llengua. La producció de publicacions en caixubi és dinàmica, però la promulgació de l'hàbit de lectura presenta certes dificultats. Tot i que recentment s'ha reconegut el caixubi com a llengua regional, aquest continua tenint el perill de romandre com una llengua oral.

En aquests moments la política lingüística de *Kaszëbë* i dels caixubis dedica tots els seus esforços en la protecció i el suport de la llengua regional. A més, institucions com ara l'Associació Caixubiopomerània (*Zrzeszenie Kaszubsko-Pomorskie*), l'Institut Caixubi (*Instytut Kaszubski*) de Gdańsk, l'Associació d'Estudiants «Pomorania» (*Klub Studencki «Pomorania*; en caixubi, *Karno Sztudirów «Pomorania»*) també de Gdańsk i algunes editorials, museus regionals i institucions educatives i dels mitjans de comunicació estan duent a terme una promoció activa del caixubi estàndard i de la producció literària sobre caixubi i en caixubi.

Actualment, el caixubi és un punt clau de la política lingüística regional, però també de l'activitat de les autoritats i dels documents de caràcter estatal. Des de desembre de 2003 s'ha creat a Polònia una organització anomenada *Unia Języków Regionalnych i Mniejszościowych w Polsce* (Unió de les Llengües Regionals i Minoritàries de Polònia, UJRiMP/PolBLUL), que té l'estatus de Membre de la Comissió Estatal de l'Oficina Europea de les Llengües Minoritzades (EBLUL, en les seues sigles en anglès) i que pretén protegir els drets de les llengües minoritàries i en perill de Polònia. L'Associació Caixubiopomerània és un membre actiu d'aquesta organització. El govern polonès ha iniciat els treballs de ratificació de la Carta Europea de les Llengües Regionals o Minoritàries i el Parlament polonès va aprovar el 2005 la Llei sobre les minories ètniques i nacionals i la llengua regional. L'expressió «llengua regional» que apareix en aquest document fa referència únicament al caixubi.

¹¹ L'ús del caixubi en l'educació és un tema que s'ha descrit profundament en T. Wicherkiewicz (amb la col·laboració d'Hania Toby) en *Mercator-Education Regional Dossiers Series*: «Kashubian. The Kashubian language in education in Poland». Xarxa europea de l'educació i de les llengües regionals o minoritàries, Ljouwert/Leeuwarden, 2004. (Vegeu també: www.mercator-education.org).

BIBLIOGRAFIA

- BORYŚ W. i H. POPOWSKA-TABORSKA (1994-): *Słownik etymologiczny kaszubszczyzny*, vol. 1-4. (A–S) 1994-2002, vol. 5 (publicat), Varsòvia, Sławistyczny Ośrodek Wydawniczy (SOW).
- BORZYSZKOWSKI J., MORDAWSKI J. i J. TREDER (1999): *Història, geografia, język i piśmiennictwo Kaszubów*, Gdansk, Uniwersytet Gdański (text paral·lel en polonès i caixubi).
- BREZA E. (1997): «Merkmale der kaschubischen Literatursprache», dins SYNAK B. i T. WICHERKIEWICZ (eds.): *Language Minorities and Minority Languages in the Changing Europe*, Gdansk, Uniwersytet Gdański, 323-327.
- BREZA E. (ed.)(2001): *Kaszubszczyzna. Kaszëbizna*, Opole, Uniwersytet Opolski.
- BREZA E. i J. TREDER (1981): *Gramatyka kaszubska. Zarys popularny*, Gdansk, Zrzeszenie Kaszubsko-Pomorskie.
- BREZA E. i J. TREDER (eds.)(1975): *Zasady pisowni kaszubskiej*, Gdansk, Zrzeszenie Kaszubsko-Pomorskie (2a edició 1984).
- GÓŁĄBK (GÓŁĄB(È)K)(2005): *Kaszëbsczi słowôrz normatiwny*, Gdansk, Oficyna Czeć.
- HINZE F. (1965): *Wörterbuch und Lautlehre der deutschen wörter im Pomoranischen (Kaschubischen)*, Berlín, Akademie Verlag.
- ISKIERSKI J. i M. LATOSZEK (1995): «The Kashubian Ethnic Group in the Prologue to Change: Local and Regional Perspectives», dins SYNAK B. (ed.): *The Ethnic Identities of European Minorities. Theory and Case Studies*, Gdansk, Uniwersytet Gdański, 141-153.
- LORENTZ F. i F. HINZE (1958-1983): *Pomoranisches Wörterbuch*, vol. 1-5, Berlín, Akademie Verlag.
- MAJEWICZ A.F. (1996): «Kashubian choices, Kashubian prospects: a minority language situation in northern Poland», *International Journal of the Sociology of Language*, 120, 39-53.
- MORDAWSKI J. (2005): *Statystyka ludności kaszubskiej. Kaszubi u progu XXI wieku*, Gdansk, Instytut Kaszubski.
- POPOWSKA-TABORSKA H. (1997): «The present-day linguistic situation in Kashubia», dins SYNAK B. i T. WICHERKIEWICZ (eds.): *Language Minorities...* Gdansk, 317-321.
- STIEBER Z. i H. POPOWSKA-TABORSKA (eds.)(1964-1978): *Atlas językowy kaszubszczyzny i dialektów sąsiednich*, vol. introductori i vol. 1-15, Wrocław, Ossolineum.
- STONE G. (1972): «The Language of Cassubian Literature and the Question of a Literary Standard», *The Slavonic and East European Review*, vol. L, 121, 521-529.
- (1993): «Cassubian», dins COMRIE B. i G. CORBETT (eds.): *The Slavonic Languages*, Londres i Nova York, Routledge, 759-794.
- SYCHTA B. (1967-1976): *Słownik gwar kaszubskich a tle kultury ludowej*, vol. 1-7, Wrocław, Ossolineum.
- SYNAK B. (1995): «The Kashubs' Ethnic Identity: Continuity and Change», dins SYNAK B. (ed.): *The Ethnic Identities of European Minorities...*, Gdansk, 155-166.
- (1998): *Kaszubska tożsamość – ciągłość i zmiana. Studium socjologiczne*, Gdansk, Uniwersytet Gdański (Resum en anglès i en caixubi).
- (2001): «Współczesne funkcjonowanie kaszubszczyzny», dins BREZA E. (ed.)(2001): *Kaszubszczyzna. Kaszëbizna*, Opole, Uniwersytet Opolski, 295-316.
- TOPOLIŃSKA Z. (1980): «Kashubian», dins SCHENKER A.M. i E. STANKIEWICZ (eds.): *The Slavic Literary Languages: Formation and Development*, New Haven, Yale Concilium on International and Area Studies, 183-194.
- TREDER J. (1997): «Polish–Kashubian», dins GOEBL H., NELDE P.H., STARÝ Z. i W. WÖLCK: *Kontaktlinguistik – Contact Linguistics – Linguistique de contact. Ein internationales Handbuch zeitgenössischer Forschung...*, Berlín, Nova York, Walter de Gruyter, 1600-1606.

- TREDER J. (ed.)(2002): *Język kaszubski. Poradnik encyklopedyczny*, Gdansk, Uniwersytet Gdański, 2a edició ampliada 2006.
- WICHERKIEWICZ T.S. (2000): «Kashubian», dins WIRRER J. (ed.): *Minderheiten- und Regionalsprachen in Europa*, Wiesbaden, Westdeutscher Verlag, 213-221.
- ZIENIUROWA J. (1996): «Das Kaschubische in der polnischen sprachwissenschaftlichen Forschung nach 1945», *Zeitschrift für Slawistik*, vol. 41, 1, 75-85.
- (1997a): «On the Languages of Small Ethnic Groups – the Case of Sorbian and Kashubian», dins SYNAK B. i T. WICHERKIEWICZ (eds.): *Language Minorities...*, Gdansk, 311-316.
- (1997b): «Powstawanie i funkcjonowanie języków literackich małych grup etnicznych. Paralele i kontrasty kaszubsko-łużyckie», dins ZIENIUROWA, J. (ed.): *Obraz językowy słowiańskiego Pomorza i Łużyc. Pogranicza i kontakty językowe*, Varsòvia, SOW, 205-216.
- (2001a): «Kaszubszczyzna», dins GAJDA, S. (ed.): *Język polski*, Opole, Uniwersytet Opolski, 477-491.
- (2001b): «O badaniach nowych, wprowadzonych pod koniec XX wieku form komunikacji w języku kaszubskim», dins BORZYSZKOWSKI, J. i C. OBRACHT-PRONDZYŃSKI (eds.): *Badania kaszuboznawcze w XX wieku*, Gdansk, Instytut Kaszubski, 260-271.
- (2001c): «Współczesna kaszubszczyzna w tekstach stylu wysokiego», dins KORYTKOWSKA, M., DARASZ, Z. i G. MINCZEW (eds.): *Między kulturą «niską» a «wysoką». Zjawiska językowe, literackie, kulturowe*, Łódź, Uniwersytet Łódzki, 315-326.
- (2003a): «Kashubian – Regional Slavic Language of Minor Ethnic Group in Northern Poland», *Исследования по славянским языкам*, 8, 141-154.
- (2003b): «Pojęcie aksjologiczne „prestż” a społeczna sytuacja języków mniej używanych – casus łużycczyzny i kaszubszczyzny», dins WROCLAWSKA, E. i J. ZIENIUROWA (eds.): *Języki mniejszości i języki regionalne*, Varsòvia, SOW, 79-100.
- (2004): «Kashubian – Forming the Literary Standard», *Cassubia Slavica*, Internationales Jahrbuch für Kaschubische Studien, II , 98-106.